

BÖLÜM 8

TARİHİ SÜREÇTE TİCARİ ORGANİZASYONLAR: PANAYIRLAR

Mehmet Ertan BAMYACI¹

GİRİŞ

Tarih boyunca toplumların siyasal, sosyal ve ekonomik gelişiminde ticaret ve ticari örgütlenmeler belirleyici bir rol üstlenmiştir. Ticaret, yalnızca mal ve hizmetlerin değişimini sağlayan ekonomik bir faaliyet değil; aynı zamanda farklı toplumlar arasındaki kültürel etkileşimi derinleştiren, sosyal dayanışmayı pekiştiren ve yönetsel pratiklerin dönüşümünü etkileyen çok yönlü bir toplumsal süreç olarak karşımıza çıkar. Bu çok katmanlı yapısıyla ticaret, ekonomik gelişmenin olduğu kadar siyasal ve kurumsal yapılanmanın da temel dinamiklerinden biri hâline gelmiştir (Braudel, 1984:21).

Ekonomi, tarihsel süreçte hiçbir zaman toplumsal ve siyasal sistemlerden bağımsız olmamıştır. İlkel kabile toplumlarında üretim ve dağıtım çoğunlukla akrabalık bağları, karşılıklı yardımlaşma ve geleneksel kurallara dayanmış; mal ve hizmetler takas veya topluluk içi paylaşım yoluyla el değiştirmiştir. Feodal düzende ekonomi, toprak mülkiyeti ve hiyerarşik sadakat ilişkileri temelinde örgütlenmiş; merkantilist dönemde ise üretim ve ticaret doğrudan devlet politikalarıyla yönlendirilmiştir. Ancak 19. yüzyılda gelişen kapitalist ekonomi, üretim-tüketim ilişkilerini toplumsal bağlamdan kopararak, arz-talep dengesi ve kâr maksimizasyonu ilkelerine dayalı özerk bir piyasa sistemi yaratmıştır. Bu dönüşüm, ekonomiyi toplumsal denetimden bağımsızlaştırmış, emeği, toprağı ve parayı da piyasa mekanizmasının unsurları hâline getirmiştir. Böylelikle ekonomik faaliyetler, toplumsal düzenin merkezinde yeni bir güç olarak konumlanmıştır (Polanyi, 2001:68, 71-73).

İnsanlık tarihi boyunca ticaret, uygarlıkların gelişiminde vazgeçilmez bir unsur olmuştur. Devletler, ticaretin sağladığı ekonomik gücün farkında olarak

¹ Dr., ertanbamyaci@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-9533-0322

Bu çalışmanın temel katkısı, panayır olgusunu yalnızca tarihsel bir ticari yapı olarak değil, aynı zamanda örgüt kuramı ve kamu yönetimi perspektiflerinden okunabilir bir yönetim modeli olarak ele almasıdır. Panayır deneyimini geçmişten bugüne uzanan bir organizasyon mantığı içinde açıklamak, hem tarih yazımına hem de çağdaş politika ve organizasyon tasarımı aktarılabilir yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Bamyacı, M. E.** (2017). *Bizans İmparatorluğu'nda Ticaret (VIII–X. yüzyıllar)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Braudel, F.** (1981). *Civilization and Capitalism, 15th–18th Century, Vol. 1: The Structures of Everyday Life*. New York: Harper & Row.
- Braudel, F.** (1984). *Civilization and Capitalism, 15th–18th Century, Vol. 3: The Perspective of the World*. (Trans. S. Reynolds). London: Collins Grafton Street.
- Braudel, F.** (1992). *Civilization and Capitalism, 15th–18th Century, Vol. 2: The Wheels of Commerce*. Berkeley: University of California Press.
- Clough, S. B.** (1965). *Uygurluk tarihi* (N. Önal, Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- De Ligt, L.** (1993). *Fairs and Markets in the Roman Empire: Economic and Social Aspects of Periodic Trade in a Pre-Industrial Society*. Amsterdam: J. C. Gieben.
- Duby, G.** (1974). *The Early Growth of the European Economy: Warriors and Peasants from the Seventh to the Twelfth Century*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Duncan-Jones, R.** (1990). *Structure and Scale in the Roman Economy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Epstein, S. A.** (2014). *Geç Dönem Ortaçağ Avrupa'sı Ekonomik ve Sosyal Tarihi (1000–1500)* (S. Işık, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Faruqi, S.** (2004). *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Granovetter, M.** (1985). Economic action and social structure: The problem of embeddedness. *American Journal of Sociology*, 91(3), 481–510.
- Güçlüay, S.** (2002). Anadolu Selçuklu Devleti'nin ticaret politikası. *Türkler*, 7, 365–374. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Güçlüay, S.** (2012). Anadolu Selçuklu kervansarayları. *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, 51(304), 19–23.
- Güçlüay, S.** (2019). *Selçuklular Döneminde Ortadoğu'da Ticaret (XI–XIII. yüzyıllar)*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Hendy, M. F.** (1985). *Studies in the Byzantine Monetary Economy, c. 300–1450*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Humphreys, S. C.** (2018). *Kinship in Ancient Athens: An Anthropological Analysis*. Oxford: Oxford University Press.
- İnalcık, H.** (1993). *Osmanlı İmparatorluğu – Klasik Çağ (1300–1600)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Le Goff, J.** (1988). *La Civilisation de l'Occident Médiéval*. Paris: Arthaud.
- Levtchenko, M. V.** (2007). *Bizans Tarihi* (M. Selen, Çev.). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Lundin, R. A., & Söderholm, A.** (1995). A theory of the temporary organization. *Scandinavian Journal of Management*, 11(4), 437–455.
- Mintzberg, H.** (1979). *The Structuring of Organizations: A Synthesis of the Research*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- North, D. C.** (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pirenne, H.** (2014). *Medieval Cities: Their Origins and the Revival of Trade*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

- Polanyi, K.** (2001). *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time*. Boston: Beacon Press.
- Quataert, D.** (1993). *Ottoman Manufacturing in the Age of the Industrial Revolution*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Scott, W. R.** (2003). *Organizations: Rational, Natural and Open Systems* (5th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Sedillot, R.** (1983). *Dünya Ticaret Tarihi: Değiş Tokuştan Süpermarkete* (E. M. Erendor, Çev.). İstanbul: Cep Kitapları.
- Sümer, F.** (1985). Yabanlu Pazarı – Selçuklular devrinde milletlerarası büyük bir fuar. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 37, 1–99.
- Turan, O.** (1965). *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Weber, M.** (1978). *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology* (G. Roth & C. Wittich, Eds.). Berkeley, CA: University of California Press.